

ISSN 1822–119X

Mokytojų ugdymas. 2011. Nr. 17 (2), 87–104

Teacher Education. 2011. Nr. 17 (2), 87–104

Daiva ALIFANOVIENĖ, Asta VAITKEVIČIENĖ

Šiaulių universitetas • Šiauliai University

**STUDENTŲ KOMPETENCIJOS
UGDYMAS SPECIALIOSIOS
PEDAGOGIKOS STUDIJOSE
TAIKANT MOKYTOJO
PROFESIJOS KOMPETENCIJOS
APRAŠĄ BEI STUDENTŲ
NUOMONĖS TYRIMĄ**

**DEVELOPMENT OF STUDENTS’
COMPETENCES IN SPECIAL
EDUCATION STUDIES, APPLYING
THE DESCRIPTION OF THE
TEACHER’S PROFESSIONAL
COMPETENCE AND RESEARCH
ON STUDENTS’ OPINION**

Anotacija

Studijų kokybės vertinimo centro vykdomas studijų programų auditas skatina mokslininkų bendruomenės ir visuomenės diskusijas apie studijų kokybę. Tyrimo pristatyme analizuojama konkreti studijų programa – specialioji pedagogika. Ji vertinama programos moduluose ugdomų gebėjimų atitiktis Mokytojo profesijos kompetencijos aprašo ir studentų nuomonės apie studijų programoje ugdomas kompetencijas aspektu, diferencijuojant studentų nuomonę pagal lytį ir studijų pasiekimus. Atliekant tyrimą naudotasi literatūros, dokumentų, turinio (*content*) analizės, aprašomosios matematinės statistikos ir neparametrinių testų metodais. Kokybiniu tyrimu buvo siekiama nustatyti, kaip specialiosios pedagogikos studijų programos formuojami gebėjimai dera su Mokytojo profesijos kompetencijos aprašo gebėjimais, o kiekybiniu tyrimu – kaip būsimi specialieji pedagogai vertina savo įgyjamą profesines kompetencijas studijų procese.

Pagrindiniai žodžiai: *studijų programa, profesinės kompetencijos, studijų kokybė, Pedagogų rengimo reglamentas, Mokytojo profesijos kompetencijos aprašas, Europos Sąjungos kvalifikacijų sąranga.*

Įvadas

Lietuvos aukštųjų mokyklų studijų programos kokybė yra nuolat vertinama. Šiuo metu kuriama kokybės užtikrinimo politika, kurios kontūrus brėžia įvairių priemonių paketas: tarpvalstybiniai komunikatai (Bo-

Abstract

Audit of study programmes performed by the Centre of Quality Assessment in Higher Education encourages the scientists’ community and society to discuss quality of studies. The research deals with a concrete study programme – special education. It is being assessed in the aspect of correspondence of abilities developed according to the modules of the study programme to The Description of the Teacher’s Professional Competence and with regard to students’ opinion about competencies being developed in the study programme, differentiating students’ opinion according to gender and academic achievements. The research employed methods of literature analysis, document analysis, content analysis, descriptive mathematical statistics and non-parametric tests. Qualitative research aimed to identify how the abilities formed in the study programme of special education cohere with the abilities in *The Description of the Teacher’s Professional Competence*. The quantitative research aimed to identify how prospective special educators assess their professional competences obtained in the study process.

Key words: *study programme, professional competences, quality of studies, The Regulation of Teacher Training, The Description of the Teacher’s Professional Competence, European Qualification Framework.*

Introduction

Currently, quality of study programmes of Lithuanian higher education institutions is being evaluated and quality assurance policy is being created. It is being shaped by a set of different documents: international communiqués (Bologna Declaration, 1999, Prague

lonijos deklaracija, 1999; Prahos komunikatas, 2001; Berlyno komunikatas, 2003; Bergeno komunikatas, 2005), priimti vyriausybiniai dokumentai (Aukštojo mokslo įstatymas, 2000; LR ŠMM įsakymai „Dėl nuosekliųjų studijų programų nuostatų patvirtinimo“, 2000; „Dėl studijų kryptių reglamento patvirtinimo“, 2004; „Dėl bendrųjų reikalavimų studijų programoms, 2005), diskusijas keliantys moksliniai straipsniai (Pukelis, Savickienė, 2004; Žibienė, 2006; Ruževičius, 2007).

L.Galkutė (2008, p.7), apibendrinusi Mokslo ir studijų stebėsenos ir analizės centro (MOSTA) atlikto tyrimo rezultatus, teigia, kad universitetų kuriamuose studijų kokybės vertinimo centruose nėra parengtos specialios, studijų kokybę užtikrinančios strategijos ar programos. Aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo nuostatuose (2006, p.32) teigiama, kad „kiekvienoje aukštojoje mokykloje esanti informacijos sistema, susijusi su kokybe, skirsis priklausomai nuo vietos sąlygų, tačiau turėtų būti įtraukti bent jau šie klausimai:

- studentų pažangos ir rezultatų rodikliai;
- absolventų įsidarbinimo rodikliai;
- studentų nuomonė apie programas;
- dėstytojų darbo kokybę;
- įvairūs duomenys apie studentus;
- visuotinai prieinamos mokymosi priemonės ir jų kaina;
- aukštosios mokyklos veiklos pagrindiniai rodikliai“.

Mokslinių literatūros šaltinių analizės rezultatai liudija, kad atsiranda pirmieji bandymai vertinant studijų kokybės būklę panaudoti Aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo nuostatuose (2006) rekomenduojamas sritis. Daugiausia aptikta bandymų (Sirtautienė, 2006; Alifanovienė, Ališauskienė, Ambrukaitis, Kepalaitė, Pokštas 2007) tirti studentų nuomonę apie konkrečią studijų programą. A. Šerpatausko (2011) nuomone, studijų programų vertinimo ekspertai pažymi, kad į studijų kokybės vertinimą studentai per mažai įtraukiami. Visuomenės diskurse apie aukštojo mokslo kokybę formuojama nuostata, kad studentų nuomonė apie studijų kokybę tėra konkrečios studijų programos vienpusis vertinimas. Taigi, kyla trianguliacijos tarp studentų nuomonės apie studijų kokybę ir kitų kokybę lemiančių parametrų poreikis.

Vertinimo procese neišvengiamai tiriamas studijų turinys (*curriculum*), kuris mūsų šalyje suprantamas kaip „ciklinis procesas, orientuotas į tikslus ir nuolatinį tobulinimą; mokymo / studijų turinys, susietas mokymo proceso parametrais, kai kiekvienas elementas orientuotas į tikslą“ (Žibienė, 2006, p.182). Lietuvoje

Communiqué, 2001, Berlin Communiqué, 2003, Bergen Communiqué, 2005), adopted governmental documents (The Law on Higher Education, 2000; orders of the Ministry of Science and Education “Regarding Approval of Regulations of Sequential Study Programmes”, 2000; “Regarding Approval of Regulations of Study Areas”, 2004; “Regarding General Requirements for Study Programmes”, 2005), research articles provoking discussions (Pukelis, Savickienė, 2004; Žibienė, 2006; Ruževičius, 2007).

Having generalised research results of Research and Studies Monitoring and Analysis Centre, L.Galkutė (2008, p.7) states that centres for quality assessment of universities do not have special strategy or programme assuring quality of studies. Regulations of Quality Assurance in Higher Education (2006, p.32) state that “information system related to quality in every higher education institution will differ depending on local conditions but the following should be included:

- indicators of students’ progress and results;
- indicators about graduates’ employment;
- students’ opinion about programmes;
- quality of teachers;
- various data about students;
- universally available learning aids and their price;
- key indicators of activities of the higher education institution”.

The results of the analysis of research literature sources witness that assessing the situation of quality of studies, first attempts are made to use areas recommended in Regulations of Quality Assurance in Higher Education (2006). Most of the attempts found (Sirtautienė, 2006; Alifanovienė, Ališauskienė, Ambrukaitis, Kepalaitė, Pokštas 2007) assess students’ opinion about a concrete study programme. In Šerpatauskas’s (2011) opinion, experts of assessment of quality of study programmes notice that students are too little involved in the assessment of quality of studies. There is an approach in the public discourse about quality of higher education that students’ opinion about quality of studies is only one-sided assessment of a concrete study programme. Thus, there arises a need of triangulation between students’ opinion about quality of studies and other parameters determining quality.

The assessment process inevitably investigates the curriculum, which in Lithuania is understood as “a cyclic process, directed towards goals and continuous improvement; curriculum related to parameters of the teaching process, when every element is directed to the goal” (Žibienė, 2006, p.182). Reorganisation and assessment of curriculum of pedagogical study programmes carried out in Lithuania is facilitated by The Description of the Teacher’s Professional

vykdomą pedagoginių studijų programų turinio (*curriculum*) pertvarkymą ir vertinimą palengvina Mokytojo profesijos kompetencijos aprašas (2007); Pedagogų rengimo reglamentas (2008; 2010). Abu šie dokumentai, vertinant studijų programos turinį, gali būti kaip atskaitos taškai.

Projektiniuose tyrimuose (S. Saulėnienė, V. Žydžiūnaitė, E. Katiliūtė (2006) parengė Lietuvos pedagogo profesijos aprašą (LPPA), kuris yra suderintas su Europos kvalifikacijų sąrangos (LKS) kompetencijos grupėmis¹) bei valstybiniuose dokumentuose (Pedagogų rengimo koncepcijoje (2004) ir Pedagogų rengimo reglamento projekte (2006)) buvo pabrėžiama, kad socialinių pedagogų, specialiųjų pedagogų rengimas gali būti tik iš dalies grįstas šių dokumentų reikalavimais. Naujojoje Pedagogų rengimo reglamento versijoje bei Mokytojų profesijos kompetencijos apraše šios išlygos nebėra. Išskyla būtinybę tirti, kiek ir kaip Specialiosios pedagogikos studijų programos turinys (*curriculum*) atitinka Mokytojo profesijos kompetencijos apraše nurodytus gebėjimus. Straipsnyje bandoma derinti dviejų vertinimo sričių (studijų programoje ugdomų gebėjimų, valstybinių dokumentų ir studentų nuomonės apie studijų programoje ugdomus gebėjimus atitikimo) duomenis. Keliamas probleminis klausimas: kokių rezultatų galima tikėtis iš studentų nuomonės apie studijų kokybę ir studijų programoje ugdomų gebėjimų bei profesijos reglamento atitikties derinimo?

Tyrimo tikslas – įvertinti specialiosios pedagogikos studijų programos modulių formuojamas kompetencijas ir gebėjimus Mokytojo profesijos kompetencijos aprašo gebėjimų bei studentų nuomonės aspektu.

Tyrimo objektas – specialiosios pedagogikos studijų programos dalykų ugdomos kompetencijos ir gebėjimai.

Tyrimo metodologija

Naujausiuose Lietuvos švietimo dokumentuose² kompetencijos samprata pateikiama remiantis Europos Sąjungos dokumentais. Kompetencija apibūdinama kaip žinių, gebėjimų bei nuostatų visuma, įgalinanti kelti prasmingus tikslus bei jų siekti, mokytis visą gyvenimą, būti aktyviu piliečiu ir dalyvauti visuomenės gyvenime, susirasti tinkamą darbą. Kompetencijos samprata nusako svarbiausius šiuolaikinio švietimo uždavinius – rengti būsimus specialistus tikslingai pri-

Competence (2007); The Regulation of Teacher Training (2008; 2010). Assessing the curriculum of the study programme, both these documents can be points of reference.

In project researches (Saulėnienė, Žydžiūnaitė, Katiliūtė (2006) prepared The Description of the Teacher's Profession of Lithuania, which is cohered with competence groups¹ of *European Qualifications Framework*) and in state documents (Concept of Teacher Training (2004) and draft of The Regulation of Teacher Training (2006)) it was emphasised that training of social pedagogues, special educators can be only partially grounded on the requirements of these documents. In the new version of The Regulation of Teacher Training and *The Description of the Teacher's Professional Competence* this reservation is not included. There arises a necessity to survey to what extent and how the curriculum of the study programme of special education corresponds to abilities indicated in *The Description of the Teacher's Professional Competence*. The article attempts to cohere data of two assessment areas (of correspondence of abilities developed in the study programme to state documents and of students' opinion about abilities being developed in the study programme). The problem question is raised: What results can be disclosed by the combination of students' opinions about quality of studies and of correspondence of abilities developed in the study programme to professional regulations?

Research aim: to assess competences and abilities formed in the modules of the special education study programme with regard to abilities of *The Description of the Teacher's Professional Competence* and students' opinion.

Research subject: competences and abilities developed in the subjects of the special education study programme.

Research Methodology

In the newest documents on education of Lithuania² the conception of competence is presented on the basis of documents of the European Union. The competence is described as *the whole of knowledge, abilities and approaches, enabling to raise meaningful goals and seek them, learn all through the life, be an active citizen and take part in public life, find a suitable job*. The concept of the competence outlines the most important goals of contemporary education: to train

¹ Šis aprašas – tai bandymas sukurti vieningus pedagogų rengimo kokybės kriterijus, kuriais remiantis bus vertinamos edukologinės studijų programos aukštosiose mokyklose. 2007 m. sausio 15 d. ŠM ministras patvirtino mokytojo profesijos kompetencijos aprašą, parengtą Lietuvos pedagogo profesijos aprašo pagrindu.

² Švietimo įstatymas, 2003; Aukštojo mokslo įstatymas, 2000; Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 m. nuostatos, 2003; Lietuvos mokslo ir studijų įstatymas, 2001; Bendrosios programos ir išsilavinimo standartai, 2003, p. 8.

¹ This description is an attempt to create unanimous quality criteria, on the basis of which educological study programmes in higher educational institutions will be assessed. On January 15, 2007, the Minister of the Ministry of Education and Science approved The Description of the Teacher's Competence, prepared on the basis of Description of Teacher's Profession of Lithuania.

² Law on Education, 2003; Law on Higher Education, 2000; Regulations of National Education Strategy 2003–2012, 2003; Law on Science and Studies, 2001; *General Curricula and Standards for Secondary Education*, 2003, p. 8.

taikyti įgytus gebėjimus, žinias bei patirtį profesinėje veikloje ir nuolat mokytis (Bendrosios programos ir išsilavinimo standartai, 2003, p. 8.).

Europos Sąjungos dokumentai pateikia unifikuotus sąvokų ir reiškinių apibrėžimus, tačiau kompetencijos struktūra, turinys, grupavimas yra susiję su visuomenėje egzistuojančiomis visuomenės raidos ir švietimo vizijomis, tradicijomis, vertybėmis, kitais socialiniais kultūriniais veiksniais. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2007 m. sausio 15 d. įsakymu Nr. ISAK-54 patvirtintas Mokytojo profesijos kompetencijos aprašas atspindi Europos Sąjungos kvalifikacijų sąrangos kompetencijas tokia struktūra: bendrakultūrinė kompetencija, profesinės kompetencijos, bendrosios kompetencijos, specialiosios kompetencijos. Įsakyme specialiosios kompetencijos nėra apibrėžtos.

Atliekant tyrimą naudotasi literatūros, dokumentų, turinio (*content*) analizės, aprašomosios matematinės statistikos ir neparimetrinių testų metodais.

Kiekybiniu tyrimu buvo siekiama nustatyti, kaip būsiami specialieji pedagogai vertina savo įgyjamas profesines kompetencijas studijų procese. Studentų (N = 116) nuomonei išsiaiškinti taikyta anketinė apklausa raštu. Anketą sudaro pusiau uždaro tipo klausimų blokai, atskleidžiantys studentų vertinimus, susijusius su specialiosios pedagogikos studijų programos ugdymomis kompetencijomis. Prieš išsakant nuomonę apie savo kompetencijos kokybę, su studentais buvo aptarta *kompetencijos* sąvoka. Kiekybiniame tyrime dalyvavusiems studentams pateiktas sąrašas specialiojo pedagogo kompetencijų, kurias reikėjo įvertinti, remiantis savianalize. Visos pateikiamos kompetencijos buvo suskirstytos į 4 grupes: bendrakultūrinės, pedagoginės, bendrosios, specialiosios kompetencijos. Vertinant gautus rezultatus buvo naudojami atitinkami įverčiai: 3 – gerai, 2 – vidutiniškai, 1 – prastai. Įgyjamų kompetencijų vertinimai buvo analizuojami lyties ir pažangumo aspektu. Empiriniams duomenims apdoroti pasitelkta *Excel 2003* ir *SPSS-PC 11.0* programos, taikyta aprašomoji matematinė statistika ir neparimetriniai statistinės analizės metodai (Kruskal-Walis kriterijus).

Kokybiniu gilinamuoju tyrimu siekta nustatyti, kaip specialiosios pedagogikos studijų programos ugdomos kompetencijos dera su Mokytojo profesijos kompetencijos aprašo gebėjimais. Duomenys kokybiniam tyrimui buvo imami iš Šiaulių universiteto akademinės informacinės sistemos (prieiga per internetą: https://uais.cr.ktu.lt/suis/stp_prisijungimas), apdorojami turinio (*content*) analizės metodu. Taikant šį metodą dalyke įvardytos kompetencijos buvo pri-

rospective specialists, purposefully adjust acquired abilities, knowledge and experience in professional activities and continuously learn (*General Curricula and Standards for Secondary Education 2003, p. 8.*)

The European Union documents provide unified definitions of concepts and phenomena but structure, content, grouping of competences are related to visions, traditions, values and other sociocultural factors of society's development and education, existing in the society. *The Description of the Teacher's Professional Competence* approved by order No. ISAK-54 dated January 15, 2007 by the Minister of Science and Education reflects competences of *European Qualifications Framework* by the following structure: general cultural competence, professional competences, general competences, special competences. The order does not define special competences.

Conducting the research, methods of analysis of literature, documents, content analysis, descriptive mathematical statistics and non-parametric tests were employed.

Employing quantitative research, it was sought to identify how prospective teachers assess their professional competences acquired in the study process. To find out students' (N=116) opinion, a questionnaire survey was employed. The questionnaire consists of closed-type question blocks, disclosing students' assessments related to competences being developed by the special education study programme. Before giving the opinion about quality of their competences, the concept of competence was discussed with students. Students who participated in the quantitative research were given a list of special educator's competences, which had to be assessed on the basis of self-assessment. All given competencies were classified into 4 groups: general cultural competences, teaching competences, general competences and special competences. Analysing the obtained results, corresponding estimators were used: 3 – good, 2 – average, 1 – poor. Assessments of acquired competences were analysed with regard to gender and academic achievements. To process empirical data, *Excel 2003* and *SPSS-PC 11.0* software were used. Descriptive mathematical statistics and non-parametric statistical analysis methods were used (Kruskal-Walis criterion).

Qualitative in-depth research aimed to identify how competences developed in the special education study programme cohere with abilities in *The Description of the Teacher's Professional Competence*. Data for the qualitative research were taken from the academic informational system of Šiauliai University (e-mail: https://uais.cr.ktu.lt/suis/stp_prisijungimas), processed using the content analysis method. Applying this method, competences named in the subject were attributed to corresponding groups of competences

skiriamos Mokytojo profesijos kompetencijos aprašo atitinkamoms kompetencijos grupėms, vėliau skaičiuojamas šių kompetencijų ir jas charakterizuojančių gebėjimų dažnis. Paveiksluose demonstruojamas Mokytojo profesijos kompetencijos aprašo gebėjimų skaičius ir specialiosios pedagogikos dalykuose rastas gebėjimų skaičius. Specialiosios pedagogikos studijų programos, kaip vienintelės studijų programos, pagal kurią rengiami specialieji pedagogai Lietuvoje, analizė taikant studijų kokybės vertinimo parametrus gali būti laikoma atvejo studija. Taip pat toks kiekybinių ir kokybinių tyrimo metodų derinimas leido išsamiau pažvelgti į analizuojamąjį objektą.

Specialiosios pedagogikos studijų programos dalykų ugdomos kompetencijos ir Mokytojo profesijos kompetencijos aprašo atitikties : kokybinio tyrimo rezultatų analizė

Mokytojo profesijos kompetencijos apraše bendrakultūrinė kompetencija apibrėžiama per tokius gebėjimus ir mokėjimus: 1) saugoti ir plėtoti daugialypę, tautinių mažumų patirtimi praturtintą mūsų šalies kultūrą; 2) dalyvauti kuriant pilietinę visuomenę: suvokti švietimo demokratizavimo, decentralizavimo procesus, paaiškinti šalies konstitucinės demokratijos teoriją ir praktiką, skatinti ir palaikyti teisinių normų laikymąsi; 3) gerbti ugdytinių socialinį, kultūrinį, kalbinį ir etninį tapatumą; 4) vadovautis šiuolaikine švietimo paskirties samprata: kurti informacinę ir žinių visuomenę; 5) integruoti pasaulio istorijos, geografijos, kultūros žinias vertinant Europos Sąjungos šalių kultūrų įvairovės poveikį Lietuvai; 6) dalyvauti visuomenės ir švietimo kaitos procesuose, naudojant socialinių, gamtos mokslų, naujausių technologijų pasiekimus ir atliepti modernėjančios visuomenės iššūkius; 7) vertinti namų, aplinkos vaidmenį ir šeimos vertybių skirtumus bendraujant su mokiniais ir jų tėvais (globėjais, rūpintojais); 8) mokyti mokinius vadovaujantis bendražmogiškosiomis vertybėmis.

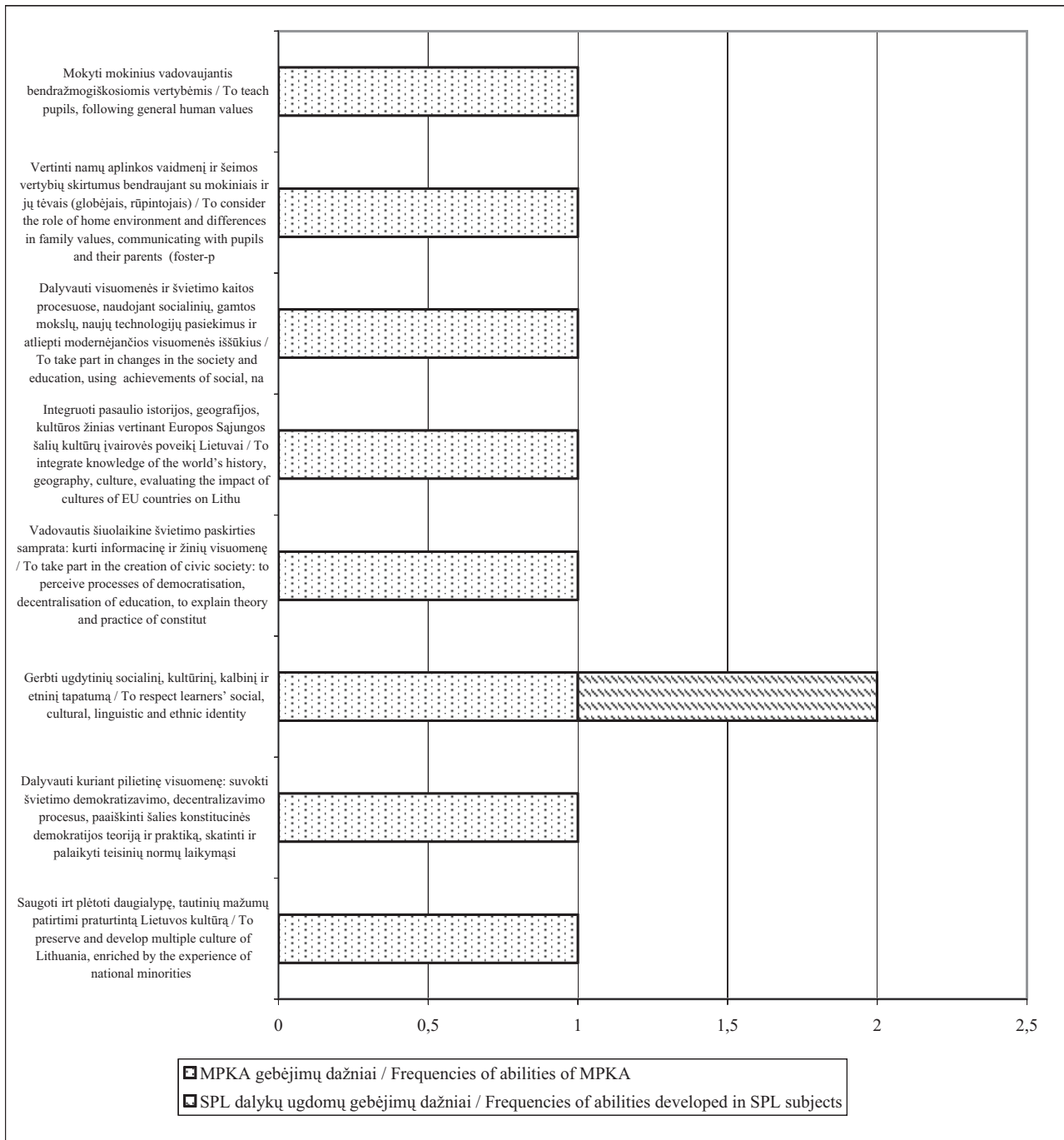
Dauguma šių gebėjimų specialiosios pedagogikos studijų programos modulių aprašuose nėra įvardyti, todėl neatitinka Mokytojo profesijos kompetencijos apraše įvardytų gebėjimų (žr.1 pav.).

in *The Description of the Teacher's Professional Competence*, later the frequency of these competences and of abilities characterising them was calculated. The figures demonstrate the number of abilities in *The Description of the Teacher's Professional Competence* and the number of abilities found in the subjects of special education. The analysis of the special education study programme as a unique study programme training special educators in Lithuania, applying assessment parameters for quality of studies, can be treated as a case study. Besides, combination of quantitative and qualitative research methods enabled a more exhaustive view towards the analysed subject.

Correspondence of Competences Developed in Subjects of the Special Education Study Programme to *The Description of the Teacher's Professional Competence*: the Analysis of Results of Qualitative Research

In *The Description of the Teacher's Professional Competence* general cultural competency is defined through the following abilities and proficiencies: 1) to preserve and develop multiple culture of Lithuania, enriched by the experience of national minorities; 2) to take part in the creation of civic society: to perceive processes of democratisation, decentralisation of education, to explain theory and practice of constitutional democracy of the country, to promote and maintain observance of legal norms; 3) to respect learners' social, cultural, linguistic and ethnic identity; 4) to follow the contemporary conception of the purpose of education: to create information and knowledge society; 5) to integrate knowledge of the world's history, geography, culture, evaluating the impact of cultures of EU countries on Lithuania; 6) to take part in changes in the society and education, using achievements of social, natural sciences and newest technologies and to respond to the challenges of the modernising society; 7) to evaluate the role of home, environment and differences in family values communicating with pupils and their parents (foster-parents, caretakers); 8) to teach pupils following general human values.

The majority of these abilities are not named in the descriptions of the modules of the special education study programme; therefore, they do not have equivalent abilities named in *The Description of the Teacher's Professional Competence* (see Fig.1).

1 pav. Bendrakultūrinės kompetencijos struktūra ir specialiosios pedagogikos programos turinio atitiktis
Fig. 1. Structure of General Cultural Competence and its Equivalence to the Content of the Special Education Study Programme.

Specialiosios pedagogikos studijų programos dalykų aprašuose nurodytas tik ugdytinių socialinio, kultūrinio, kalbinio ir etinio tapatumo pagarbos gebėjimas. Specialusis pedagogas turi gebėti pagarbiai komunikuoti ne tik su ugdytiniais, bet ir su jų tėvais, kolegomis. Jis taip pat turi valdyti savo komunikacijos partneriams pateikiamą informaciją, mokėti pateikti ją aiškiai, suprantamai ir gebėti reflektuoti apie patiriamus trukdžius komunikacijos procese. Todėl galima daryti prielaidą, kad kiti bendrakultūrinės kompetencijos gebėjimai, tokie kaip „mokyti mokinius vadovautis bendražmogiškosiomis vertybėmis“, „vertinti namų

Descriptions of subjects of the special education study programme reflect only learners' ability to respect social, cultural, linguistic and ethical identity. Special educator has to be able to respectably communicate not only with learners but also with their parents and colleagues. He/she also has to manage information given to his/her communication partners, be able to present it clearly, understandably and be able to reflect on experienced hindrances in the communication process. Therefore, it can be assumed that other abilities of general cultural competence such as “to teach pupils to follow general human values”, “consider the role of home environment and differences in family values”

aplinkos vaidmenį ir šeimos vertybių skirtumus“, ugdomi latentiskai. Studentų požiūrio tyrimas turėtų atskleisti, ar ši prielaida pagrįsta.

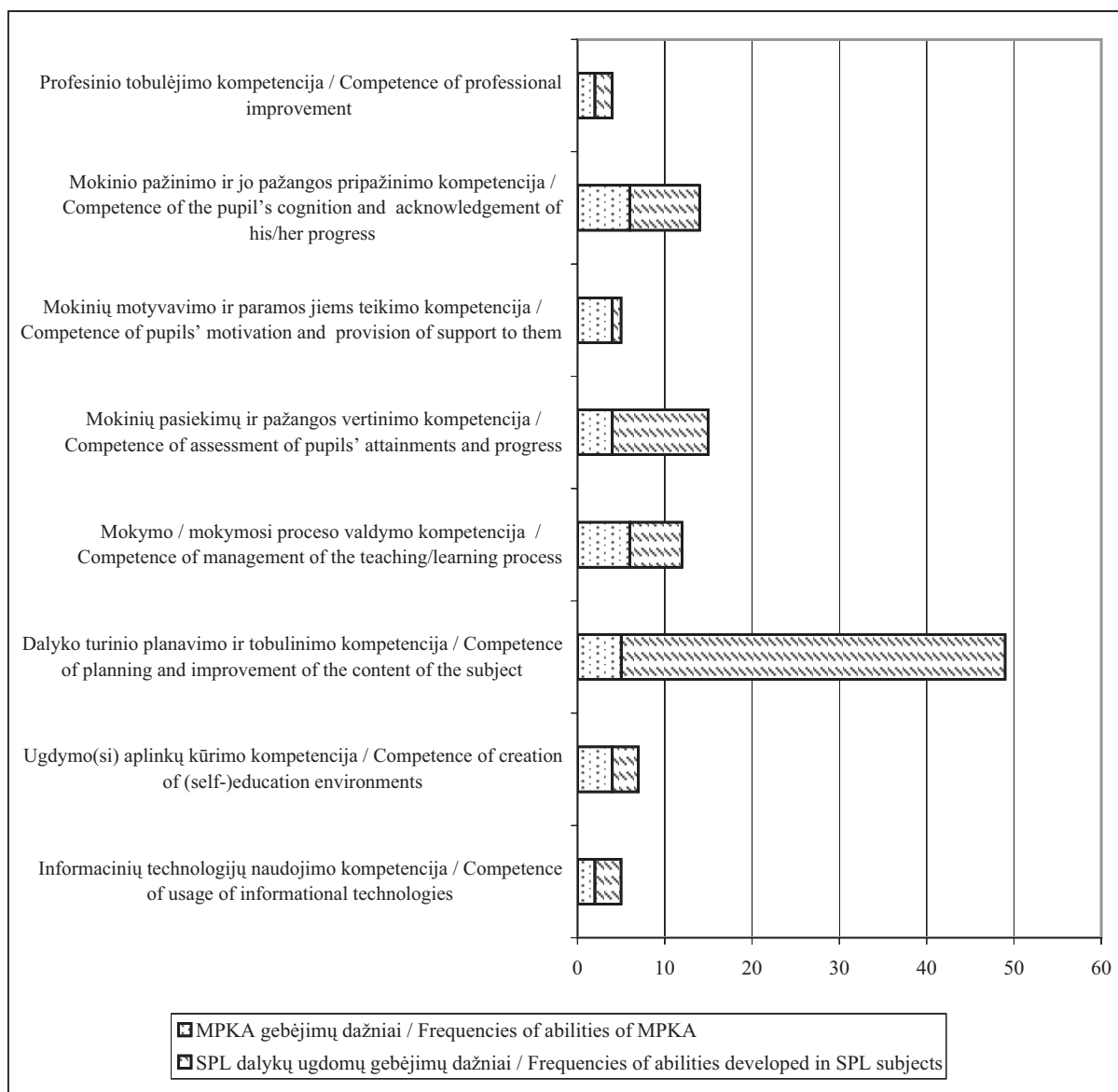
Profesinės kompetencijos turinį sudaro: 1) informacinių technologijų naudojimo; 2) ugdymo(si) aplinkų kūrimo; 3) dalyko turinio planavimo ir tobulinimo; 4) mokymo(si) proceso valdymo; 5) mokinių pasiekimo ir pažangos vertinimo; 6) mokinių motyvavimo ir paramos jiems teikimo; 7) mokinio pažinimo ir jo pažangos pripažinimo; 8) profesinio tobulėjimo kompetencijos. Kiekvienos šių kompetencijų turinį sudaro keli gebėjimai, kurie dėl vietos stokos čia nėra įvardijami.

Profesinės kompetencijos turi savo atitikmenis specialiosios pedagogikos studijų programos moduluose (žr. 2 pav.).

are being developed latently. The research on students' standpoint should disclose whether this assumption is grounded.

The content of the professional competence consists of: 1) usage of informational technologies; 2) creation of (self-)education environments; 3) planning and improvement of the content of the subject; 4) management of the teaching/learning process; 5) assessment of pupils' attainments and progress; 6) pupils' motivation and provision of support to them; 7) the pupil's cognition and acknowledgement of his/her progress; 8) professional improvement competences. The content of each of these competencies consists of several abilities, which due to the lack of place are not named here.

Professional competencies have their equivalents in the modules of special education study programmes (see Fig. 2).

2 pav. Profesinės kompetencijos struktūra ir specialiosios pedagogikos programos modulių atitiktis

Fig. 2. Structure of Professional Competence and its Equivalence in the Modules of the Special Education Study Programme

Iš grafiko duomenų matyti, kad specialiosios pedagogikos studijų programoje dėmesys profesinėms kompetencijoms nėra tolygus. Studijų programos turinyje daugiausia jo skiriama dalyko turinio planavimo ir tobulinimo gebėjimui. Remiantis šio gebėjimo dažniu galima manyti, kad specialusis pedagogas yra puikiai mokytojo profesiją išmanantis specialistas, tačiau silpna mokinių motyvavimo ir paramos jiems teikimo kompetencija gali būti „šaukštas deguto“ specialiojo pedagogo kompetencijos „medaus statinėje“. Šios kompetencijos menkas dažnis gali liudyti, kad specialiosios pedagogikos studijų programa nepakankamai inkorporuoja socialinės-interakcinės paradigmos specialiajame ugdyme idėjas. Pakankamai gausiai vyraujančių mokinių pažinimo ir jo pažangos pripažinimo bei mokinių pasiekimų ir pažangos vertinimo gebėjimų dažniai gali būti nuoroda, kad mokinių motyvavimo gebėjimo ugdymas yra latentinio pobūdžio.

Mokytojo profesijos kompetencijos aprašo bendrąsias kompetencijas sudaro: 1) komunikacinė ir informacijos valdymo; 2) bendravimo ir bendradarbiavimo; 3) tiriamosios veiklos; 4) reflektavimo ir mokymosi; 5) organizacijos tobulinimo bei pokyčių valdymo kompetencijos. Kiekviena šių kompetencijų pasireiškia per tam tikrų gebėjimų grupes (žr. 3 pav.). Specialiosios pedagogikos studijų programos dalykuose kiekviena šių grupių turi savus gebėjimų atitikmenis. Pavyzdžiui, tiriamosios veiklos, komunikacinei ir informacijos valdymo, bendravimo ir bendradarbiavimo kompetencijai skiriama labai daug dėmesio specialiosios pedagogikos studijų programos moduluose, nes gebėjimai dalykuose kartojasi po keliolika kartų.

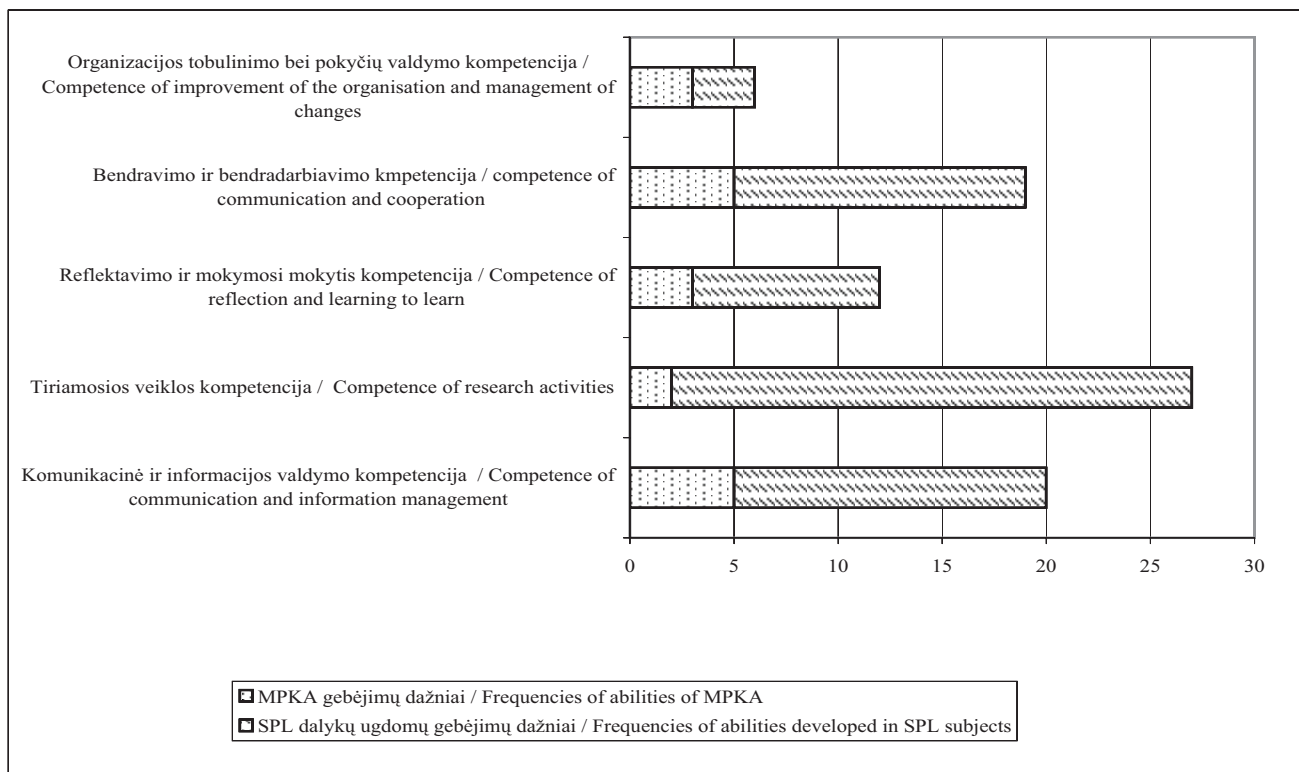
Didžioji dalis jų labai dažnai kartojasi studijų programos dalykuose. Šiek tiek mažiau nei kitoms kompetencijoms Specialiosios pedagogikos studijų programos turinyje skiriama dėmesio organizacijos tobulinimo bei pokyčių valdymo kompetencijai. Plačiausiai programos dalykuose apibūdinta tiriamosios veiklos bei komunikacinė ir informacijos valdymo kompetencija. Remiantis 3-io paveikslo duomenimis, galima būtų teigti, kad specialiosios pedagogikos studijų programos absolventai turėtų pasižymėti puikiai išlavintomis bendrosiomis kompetencijomis. Tačiau moduluose ugdomų gebėjimų dažnis liudija tik specialiosios pedagogikos studijų programą realizuojančių dėstytojų nuomonę apie tai, kokias kompetencijas programa suteikia. Kompetencijos dažnis dar nereiškia, kad studentai jai priskiriamus gebėjimus įgyja.

Graph data disclose that the focus of the special education study programme on professional competencies is not even. The curriculum gives most attention to the abilities of planning and improvement of the content of the subject. According to the frequency of this ability, it can be maintained that the special educator is a specialist who is highly proficient in teaching but the poorly expressed competence of pupils' motivation and support for them can be "a fly in the ointment" of the special educator's competence. Low frequency of this competence can witness that the special education study programme insufficiently incorporates the ideas of social-interactive paradigm in special education. Sufficiently abundantly dominating frequencies of abilities to cognate pupils, acknowledge their progress and assess pupils' attainments and progress can be an indication that the development of the ability of pupils' motivation is of latent type.

General competences of *The Description of the Teacher's Professional Competence* consist of the competences of: 1) communication and information management; 2) communication and cooperation; 3) research activities; 4) reflection and learning; 5) improvement of organisation and management of changes. Every of these competences manifests itself through the groups of certain abilities (Fig. 3.). In the subjects of the special education study programme every of these groups has equivalents of their abilities. For example, the competence of research activities, of communication and information management, of communication and cooperation are given considerable attention in the modules of the special education study programme because the abilities in the subjects are repeated a dozen times.

The majority of them is very often repeated in the subjects of study programmes. Slightly less attention in the content of the special education study programme compared to other competences is given to the competence of improvement of the organisation and management of changes. Most abundantly the competence of research activities and of communication and information management are expressed in the subjects. According to the data in Figure 3, it could be stated that graduates of the special education study programme should be distinguished by well developed general competences. However, frequency of developed abilities in the modules witnesses only the opinion of teachers implementing the special education study programme about competencies they provide. Frequency of the competence does not necessarily mean that students acquire abilities attributed to it.

3 pav. Bendrosios kompetencijos struktūra ir specialiosios pedagogikos programos modulių atitiktis
Fig. 3. Structure of General Competence and its Equivalence in the Modules of the Special Education Study Programme

Mokytojo profesijos kompetencijos apraše nėra nurodytos specialiosios kompetencijos. Čia palikta daug laisvės aukštųjų mokyklų edukologinių studijų programų rengėjams ir kuratoriams. Šiame tyrime į specialiosios kompetencijos turinį pateko visos specialiosios pedagogikos studijų programoje formuojamos kompetencijos, kurias pagal prasmę nebuvo galima priskirti kitoms Mokytojo profesijos kompetencijos apraše įvardytoms kompetencijoms. 1-oje lentelėje nurodoma šios kompetencijos struktūra ir turinys.

The Description of the Teacher’s Professional Competence does not indicate special competencies. Here much space is left for creators and tutors of educological study programmes of higher education institutions. In this research the content of the special competence included all competences formed in the special education study programme, which according to the meaning could not be attributed to other competencies named in *The Description of the Teacher’s Professional Competence*. Table 1 discloses the structure and content of this competence:

1 lentelė. Specialiosios pedagogikos programos dalykų ugdomos specialiosios kompetencijos struktūra
Table 1. Structure of Special Competence Developed in Subjects of the Special Education Study Programme

Kompetencijos grupės Groups of competences	Gebėjimo pavadinimas Title of the ability	N	Iš viso In total
Refleksijos kompetencija Competence of reflection	Reflektuoti analizuojant asmenų, turinčių fizinių ir judėjimo sutrikimų, gyvenimo kokybės klausimus To reflect analysing life quality issues of persons with physical and movement disabilities	1	6
	Reflektuoti savo išankstines nuostatas į fizinę ir judėjimo negalę To reflect one’s preconceptions towards the physical and movement disability	1	
	Išmanyti reflektyviosios praktikos pagrindus To know the fundamentals of reflective practice	1	
	Nuostatų į socialines ir gamtos vertybes sudarymas, jų akcentavimas pasaulio pažinimo mokymo procese Formation of approaches for distinguishing social and natural values and for seeking cognition of their worlds in the teaching process	1	

1 lentelės tęsinys
Continued of the Table 1

Kompetencijos grupės Groups of competences	Gebėjimo pavadinimas Title of the ability	N	Iš viso In total
	Suvokti sutrikusios klausos vaikų kalbos ugdymo ypatumus To perceive peculiarities of developing language of children with hearing disabilities	1	
	Išmanyti bendradarbiavimo santykių kūrimo komandoje teorinius, metodologinius ir empirinius pagrindus To know theoretical, methodological and empirical foundations of development of cooperation relationships in a team	1	
Sutrikimo vertinimo kompetencija Competence of assessing the disability	Gebėjimas išmokti skirti įvairias dizartrijas The ability to learn to distinguish various dysarthrias	1	3
	Diferencijuoti alalijas To differentiate alalias	1	
	Išmokti skirti įvairias dislalijos ir disgrafijos rūšis To learn to differentiate various types of dyslalias and alalias	1	
Pagalbinių priemonių naudojimo kompetencija Competence of using additional aids	Gebėti naudotis gestų žodynais To be able to use gesture/ sign language dictionaries	1	2
	Išmokti ir gebėti naudotis kurčiųjų pirštų ženklų abėcėle To learn and be able to use finger alphabet of the deaf	1	
Analizavimo kompetencija Competence of analysing	Gebėjimas rašyti išvadas tarties ir kalbos įvertinimo kortelėse The ability to record conclusions in the cards of pronunciation and language assessment	1	5
	Gebėjimas apibūdinti Lietuvos bendrojo ir specialiojo ugdymo raidos ypatumus The ability to describe peculiarities of development of general and special education in Lithuania	1	
	Gebėjimas apibūdinti Rytų Europos šalių bendrojo ir specialiojo ugdymo raidos ypatumus The ability to describe peculiarities of development of general and special education in Eastern European countries	1	
	Gebėti tvarkyti mokomąją ir metodinę dokumentaciją To be able to manage teaching and methodical documentation	1	
	Atpažinti ir įvertinti ankstyvosios intervencijos prioritetus To recognise and assess the priorities of early intervention	1	
Organizacinė kompetencija Organisational competence	Gebėti organizuoti specialiųjų poreikių vaikų kūrybinės veiklos prezentacijas To be able to organise presentations of special needs children's creative activity	2	5
	Gebėti rengti pamokų planus ir vesti užsiėmimus su specialiųjų ugdymo(si) poreikių turinčiais mokiniais To be able to prepare lesson plans and conduct classes with special needs children	1	
	Gebėti planuoti ir organizuoti įvairių tipų pamokas bei popamokinius renginius (popietes, konkursus, išvykas ir t. t.) To be able to plan and organise various types of lessons and afterschool events (afternoon events, competitions, excursions, etc.)	2	
Mokymo(si) kompetencija Teaching/learning competence	Gebėti remtis dalykine medžiaga To be able to operate subject materials	4	8
	Gebėti mokyti dailės SUP mokinius To be able to teach art to special educational needs children	1	
	Gebėti pasirengti pamokoms ir profesionaliai jas vesti To be able to prepare for lessons and professionally deliver them	2	
	Susiformuoti praktinius moksleivių, turinčių specialiųjų ugdymo(si) poreikių, kalbinio ugdymo gebėjimus To form practical abilities of developing language of pupils with special educational needs	1	
Raiškos kompetencija Expression competence	Gebėti rišliai, aiškiai, vaizdžiai perteikti mokomąją medžiagą To be able to render teaching materials fluently, clearly and in a picturesque manner.	2	2

Specialiosios pedagogikos programos dalykų ugdomos 7 kompetencijos, apibūdintos 31 gebėjimu. Jas galima priskirti specialiųjų kompetencijų grupei. Mokytojo profesijos kompetencijos apraše specialiosios kompetencijos nėra įvardijamos. Todėl galima teigti, kad specialiosios pedagogikos studijų programos dalykų ugdomos specialiosios kompetencijos atskleidžia specialiosios pedagogikos studijų programos unikalumą nuo kitų edukologinės krypties studijų programų.

Specialiosios pedagogikos studijų programos ugdomų gebėjimų vertinimas studentų požiūriu: kiekybinio tyrimo rezultatų analizė

Studentų specialiosios pedagogikos studijų programos ugdomų gebėjimų vertinimo duomenys pateikiami 2-oje lentelėje. Duomenys išdėstyti įvertinimų mažėjimo tvarka.

There are 7 competences in the subjects of the special education study programme, expressed by 31 ability, which could be attributed to the group of special competencies. Special competences are not named in *The Description of the Teacher's Professional Competence*. Therefore, it can be stated that special competencies developed in the subjects of the special education study programme disclose the uniqueness of the special education study programme compared to other study programmes in education area.

Assessment of Abilities Developed in the Special Education Study Programme from Students' Standpoint: the Analysis of Results of the Quantitative Research

Data of students' assessment of abilities developed in the special education study programme are given in Table 2. Data are given in the decreasing order of assessment.

2 lentelė. Studentų, kaip būsimųjų pedagogų, kompetencijos vertinimas
Table 2. Assessment of Competences of Students as Prospective Teachers

Nr. No.	Specialiojo pedagogo kompetencijos Competences of the special educator	M (Ivertis) M (estimator)
1.	Bendravimo ir bendradarbiavimo kompetencija Competence of communication and cooperation	2,66
2–3.	Mokinių pažinimo kompetencija Competence of pupils' cognition	2,5
2–3.	Mokinių motyvavimo ir paramos jiems kompetencija Competence of pupils' motivation and support for them	2,5
4.	Komunikacinė kompetencija Communicative competence	2,49
5.	Informacijos valdymo kompetencija Information management competence	2,39
6.	Mokymosi mokytis kompetencija Competence of learning to learn	2,36
7.	Mokinių vertinimo kompetencija Competence of pupils' assessment	2,29
8.	Specialiojo ugdymo didaktinių sistemų ir technologijų panaudojimo kompetencija Competence of usage of didactic systems of special education and technologies	2,23
9.	Bendrakultūrinė kompetencija General cultural competence	2,19
10.	Tiriamosios veiklos kompetencija Competence of research activities	2,10
11.	Specialiųjų ugdymosi poreikių vertinimo kompetencija Competence of assessing special educational needs	2,10
12.	Bendrųjų programų adaptavimo ir individualizavimo kompetencija Competence of adaptation and individualisation of general curricula	2,07
13.	Kompensacinių priemonių taikymo ugdant neįgalius vaikus kompetencija Competence of application of compensatory aids educating disabled children	2,03
14.	Edukacinių idėjų bei technologijų taikymo kompetencija Competence of application of educational ideas and technologies	2,02
15.	Edukacinės aplinkos ir ugdymo programų kūrimo kompetencija Competence of creating educational environment and curricula	1,81

Iš profesinių kompetencijų grupės studentams aktualios ir vienodai reikšmingos buvo mokinių pažinimo ir mokinių motyvavimo bei paramos jiems kompetencija ($M = 2,5$). Prasčiausiai įvertinta edukacinės aplinkos ir ugdymo programų kūrimo kompetencija ($M = 1,81$).

Profesinės kompetencijos susijusios su specialiosiomis kompetencijomis. Šiek tiek geriau nei edukacinės aplinkos ir ugdymo programų kūrimo kompetencija vertinamas specialiosioms kompetencijoms priskiriamas gebėjimas adaptuoti ir individualizuoti bendrąsias ugdymo programas ($M = 2,07$). Studentų nuomone, nedaug reikšmės turi ir edukacinių idėjų bei technologijų taikymo kompetencija ($M = 2,02$), kuri taip pat priskiriama specialiosioms kompetencijoms.

Iš bendrųjų kompetencijos grupės geriausiai studentų vertinama yra bendravimo ir bendradarbiavimo kompetencija ($M = 2,66$), kuri, studentų manymu, yra daugiau nei kitos kompetencijos ugdoma specialiosios pedagogikos studijų programoje. Pakankamai reikšmingos, studentų nuomone, yra komunikacinė kompetencija ($M = 2,49$), informacijos valdymo kompetencija ($M = 2,39$) bei mokymosi mokyti kompetencija ($M = 2,36$). Tiriamosios veiklos kompetencija buvo įvertinta kaip mažiausiai reikšminga ($M = 2,10$). Tarp visų specialiosios pedagogikos studijų programos ugdomų gebėjimų bendrakultūrinė kompetencija užima vidurinę poziciją ($M = 2,19$).

Tyrimo duomenys atskleidė, jog studentai menkiausiai vertina edukacinės aplinkos ir ugdymo programų kūrimo bei kitas specialiąsias kompetencijas: gebėjimą adaptuoti ir individualizuoti bendrąsias ugdymo programas, edukacinių idėjų bei technologijų taikymą ir gebėjimą taikyti kompensacines priemones ugdant vaikus, turinčius specialiųjų ugdymosi poreikių.

Specialiosios kompetencijos yra itin svarbios būsimų specialiųjų pedagogų darbe ir šių kompetencijų jaunam specialistui labiausiai trūksta. Analizės rezultatai atskleidžia sritis, kurios būsimiesiems specialistams gali būti kliūtis jų pedagoginiame darbe.

Studentų apklausos duomenys (žr. 3 lent.) liudija, kad tiek vaikinai, tiek merginos panašiai vertina studijų programų ugdomus gebėjimus ir kompetencijas. Tikrinant vidurkių lygybę, aptiktas tik vienas statistiškai reikšmingas skirtumas: vaikinai studijuodami daugiau ugdomi gebėjimus reikšti savo mintis ir jausmus nei merginos. Mokinių motyvavimo ir paramos jiems kompetencijos ugdymą daugiau akcentuoja vaikinai nei merginos. Statistiškai reikšmingas skirtumas nenustatytas, tačiau akivaizdi tendencija artėja prie statistiškai patikimos ribos ($p = 0,06$).

Vaikinų ir merginų nuomonių apie bendrakultūrinę

From competences belonging to the group of professional competences the competence of pupils' cognition and pupils' motivation and support for them ($M=2,5$) were relevant and equally significant for students. The competences of educational environment and of creation of education programmes ($M=1,81$) were given the lowest values.

Professional competences are related to special competences. The ability of adaptation and individualisation of general curricula ($M=2,07$), attributed to special competences, is given slightly higher values than the competence of creation of educational environment and curricula ($M=2,02$), which is attributed to special competences. In students' opinion, the competence of applying educational ideas and technologies, which is also attributed to special competences, is also insignificant ($M=2,02$).

From the group of general competences highest value was given to the competence of communication and cooperation ($M=2,66$). This competence from students' standpoint is developed more than others in the special education study programme. According to students, quite significant are the communicative competence ($M=2,49$), information management competence ($M=2,39$) and the competence of learning to learn ($M=2,36$). The competence of research activities was assessed as least significant ($M=2,10$).

Students assessed the general cultural competence ($M=2,19$). Among all abilities developed in the special education study programme the general cultural competence is in the middle position.

Research data disclosed that students gave least importance to the competence of creating educational environment and curricula and other special competencies: the ability to adapt and individualise general curricula, apply educational ideas and technologies and the ability to apply compensatory aids educating children with special educational needs.

Special competences are particularly important in the work of prospective special educators and these are the competences that a young specialist mostly lacks. The results of the analysis disclose areas, which can turn into hindrances in future specialists' teaching.

Students' survey data (see Table 3) demonstrate that both males and females similarly assess abilities and competencies developed in study programmes. Checking the equality of means, only one statistically significant difference was found: while studying males more self-develop abilities to express their ideas and feelings than females. Development of pupils' motivation and support for them is more emphasized by males than by females. Statistically significant difference was not identified but the obvious tendency approaches the statistically reliable limit ($p=0,06$).

kompetenciją, gebėjimą taikyti kompensacines priemones, mokymosi mokyti kompetenciją, specialiųjų ugdymo(si) poreikių įvertinimo sistemos išmanymą, specialiojo ugdymo didaktinių sistemų ir technologijų išmanymo kompetenciją, gebėjimą adaptuoti ir individualizuoti bendrąsias ugdymo programas, gebėjimą taikyti kompensacines priemones ugdant neįgalius vaikus bei tiriamosios veiklos kompetenciją vidurkių skirtumų yra, tačiau statistiškai reikšmingo skirtumo nėra. Merginoms aktualesnė atrodo tiriamosios veiklos bei specialiojo ugdymo didaktinių sistemų ir technologijų išmanymo kompetencijos, vaikinams – mokymosi mokyti, informacijos valdymo, specialiųjų ugdymo(si) poreikių įvertinimo sistemos išmanymo kompetencijos, gebėjimas adaptuoti ir individualizuoti bendrąsias ugdymo programas bei gebėjimas taikyti kompensacines priemones ugdant neįgalius vaikus.

Analysing males' and females' opinion about the general cultural competence, the ability to apply compensatory aids, knowledge of the system for assessing special educational needs, the competence of knowing didactic systems and technologies, the ability to adapt and individualise special curricula, the ability to apply compensatory aids educating disabled children and the competence of research activities, differences of means are observed but there is no statistically significant difference. The competence of research activities and the competence of didactic systems of special education and usage of technologies are more relevant for females, while the competence of learning to learn, information management, knowing of assessment system of special educational needs, the ability to adapt and individualise special curricula, the ability to apply compensatory aids educating disabled children, for males.

3 lentelė. Įgyjamų kompetencijų vertinimas pagal lytį
Table 3. Assessment of Acquired Competences by Gender

Kompetencijos Competences	Moterys Females		Vyrai Males		p
	M	SD	M	SD	
Bendrakultūrinė kompetencija General cultural competence	2,17	0,58	2,38	0,65	0,19
Bendravimo ir bendradarbiavimo Competence of communication and cooperation	2,66	0,50	2,50	0,63	0,58
Mokymosi mokyti kompetencija Competence of learning to learn	2,35	0,60	2,60	0,52	0,57
Komunikacinė kompetencija Competence of communication	2,45	0,57	2,57	0,38	0,01
Informacijos valdymo kompetencija Information management competence	2,38	0,66	2,66	0,66	0,37
Tiriamosios veiklos kompetencija Competence of research activities	2,40	0,59	2,08	0,65	0,87
Edukacinių idėjų bei technologijų taikymo kompetencija Competence of application of educational ideas and technologies	2,02	0,59	2,08	0,76	0,74
Edukacinės aplinkos ir ugdymo programų kūrimo kompetencija Competence of creating educational environment and curricula	1,83	0,60	1,77	0,60	0,76
Mokinių pažinimo kompetencija Competence of pupils' cognition	2,50	0,54	2,46	0,52	0,73
Mokinių vertinimo kompetencija Competence of pupils' assessment	2,29	0,54	2,31	0,63	0,85
Mokinių motyvavimo ir paramos jiems kompetencija Competence of pupils' motivation and support for them	2,47	0,68	2,77	0,44	0,06
Specialiųjų ugdymosi poreikių vertinimo kompetencija Competence of assessing special educational needs	2,09	0,63	2,23	0,59	0,44
Specialiojo ugdymo didaktinių sistemų ir technologijų panaudojimo kompetencija Competence of usage of didactic systems of special education and technologies	2,25	0,62	2,15	0,38	0,46
Bendrijų programų adaptavimo ir individualizavimo kompetencija Competence of adaptation and individualisation of general curricula	1,90	0,74	2,15	0,38	0,40
Kompensacinių priemonių taikymo ugdant neįgalius vaikus kompetencija Competence of application of compensatory aids educating disabled children	2,01	0,60	2,23	0,73	0,21

Įgyjamų kompetencijų vertinimo skirtumai pagal studentų pažangumą (žr. 4 lent.) atskleidė, kad statistiškai reikšmingai ($p = 0,01$) skiriasi edukacinės aplinkos kūrimo, mokinių pažinimo ($p = 0,04$) ir vertinimo ($p = 0,003$) kompetencijos (žr. 4 lent.). Silpnai besimokantys studentai labiau linkę manyti, kad studijų programa ugdo mokinių vertinimo, pažinimo kompetenciją. Menkiausiai šios kompetencijos ugdymo svarbą įvertino vidutiniškai besimokantys studentai. Gerai besimokantieji labiausiai linkę pritarti edukacinės aplinkos kūrimo kompetencijos ugdymuisi, o vidutiniškai ir silpnai besimokantieji mano, kad kaip tik šios kompetencijos ugdomos menčiau.

Differences in assessment of acquired competences by students' academic achievement (Table 4) disclosed that competences of creating educational environment, pupils' cognition ($p = 0,04$) and assessment ($p = 0,003$) differ statistically significantly ($p = 0,01$) (see Table 4). Students who are poor learners are more inclined to think that the study programme develops the competence of pupils' assessment and cognition. This competence seemed least important to students who were middle level learners. Good learners are mostly inclined to approve self-development of the competence of creating educational environment, whilst middle level and poor learners think that namely these competencies are being developed less.

4 lentelė. Įgyjamų kompetencijų vertinimas pagal pažangumą
Table 4. Assessment of Acquired Competences by Academic Achievement

Kompetencijos Competences	Gerai besimokantieji Good learners		Vidutiniškai besimokantieji Middle level learners		Silpnai besimokantieji Poor learners		p
	M	SD	M	SD	M	SD	
Bendrakultūrinė kompetencija General cultural competence	2,18	0,56	2,20	0,61	2,17	0,58	0,41
Bendravimo ir bendradarbiavimo Competence of communication and cooperation	2,72	0,46	2,62	0,52	2,67	0,65	0,68
Mokymosi mokytis kompetencija Competence of learning to learn	2,28	0,60	2,32	0,57	2,67	0,49	0,80
Komunikacinė kompetencija Competence of communication	2,62	0,54	2,40	0,59	2,50	0,52	0,22
Informacijos valdymo kompetencija Information management competence	2,28	0,69	2,45	0,65	2,58	0,51	0,08
Tiriamosios veiklos kompetencija Competence of research activities	2,10	0,55	2,10	0,68	2,08	0,29	0,56
Edukacinių idėjų bei technologijų taikymo kompetencija Competence of application of educational ideas and technologies	2,05	0,60	1,95	0,62	2,33	0,49	0,43
Edukacinės aplinkos ir ugdymo programų kūrimo kompetencija Competence of creating educational environment and curricula	2,00	0,51	1,70	0,65	1,75	0,62	0,01
Mokinių pažinimo kompetencija Competence of pupils' cognition	2,54	0,55	2,42	0,53	2,67	0,49	0,04
Mokinių vertinimo kompetencija Competence of pupils' assessment	2,36	0,58	2,17	0,49	2,58	0,51	0,003
Mokinių motyvavimo ir paramos jiems kompetencija Competence of pupils' motivation and support for them	2,54	0,68	2,44	0,57	2,55	0,52	0,34
Specialiųjų ugdymosi poreikių vertinimo kompetencija Competence of assessing special educational needs	2,00	0,68	2,13	0,59	2,25	0,62	0,42
Specialiojo ugdymo didaktinių sistemų ir technologijų panaudojimo kompetencija Competence of usage of didactic systems of special education and technologies	2,23	0,67	2,21	0,58	2,25	0,45	0,96
Bendrųjų programų adaptavimo ir individualizavimo kompetencija Competence of adaptation and individualisation of general curricula	1,94	0,72	2,05	0,72	1,83	0,71	0,57
Kompensacinių priemonių taikymo ugdant neigalius vaikus kompetencija Competence of application of compensatory aids educating disabled children	1,97	0,66	2,05	0,59	2,16	0,57	0,62

Pastebėta, kad gerai ir silpnai besimokančių studentų nuomonių skirtumai yra ryškiausi: studentai specialiosios pedagogikos studijų programos ugdomus gebėjimus ir kompetencijas vertina arba geriausiai, arba menkiausiai. Vidutiniškai besimokantys studentai dažniausiai kompetencijas vertina indifferentiškai.

Išvados ir apibendrinimas

Atlikus specialiosios pedagogikos studijų programoje ugdomų gebėjimų ir kompetencijos vertinimą Mokytojo profesijos kompetencijos aprašo aspektu, galima teigti, kad specialiosios pedagogikos studijų programos dalykų įvardyti gebėjimai ir kompetencijos atitinka daugumą Mokytojo profesijos kompetencijos apraše įvardytų kompetencijų ir gebėjimų, tačiau buvo nurodyti gebėjimai, kurie neugdomi arba labai menkai ugdomi. Taip pat specialiosios pedagogikos studijų programos dalykų aprašuose buvo rasta gebėjimų, kurių nebuvo galima priskirti Mokytojo profesijos kompetencijos apraše nurodytoms kompetencijų grupėms. Todėl šie gebėjimai priskiriami specialiųjų kompetencijų grupei, kurios sudėtis Mokytojo profesijos kompetencijos apraše nebuvo apibrėžta. Specialiųjų kompetencijų grupės struktūra atskleidžia specialiosios studijų programos unikalumą. Be to, nustatyta, kad kelios specialiosios pedagogikos studijų programos kompetencijos ugdomos labiau nei kitos.

Atlikus specialiosios pedagogikos studijų programos ugdomų gebėjimų ir kompetencijos vertinimą studentų nuomonės aspektu, galima teigti, kad studentai pozityviau vertina bendrakultūrinę ir bendrąsias pedagogines kompetencijas nei specialiąsias pedagogines kompetencijas.

Išanalizavus studentų nuomonę ir vertinimus pagal lytį ir pasiekimų rezultatus, galima pateikti keletą apibendrinimų. Bendrąsias, bendrakultūrinės ir profesines kompetencijas, kaip labiau ugdomas studijų programoje, vertina vyrai, o bendrąsias ir specialiąsias – moterys. Studentų (vyrų) nuomone, specialiosios pedagogikos programa daugiau ugdo bendrojo lavinimo dalykų ir studijų krypties pagrindų kompetencijas, o studentės teigė, kad studijų programoje daugiau akcentuojamas edukacinių idėjų bei technologijų taikymas, edukacinės aplinkos kūrimas, mokinių pažinimas, specialiojo ugdymo didaktinių sistemų ir technologijų išmanymas.

Kompetencijos vertinimų ir studentų pažangumo santykis parodė, kad vidutiniškai besimokantys studentai yra abejingiausi studijų programos ugdomoms bendrosioms ir profesinėms kompetencijoms. Panaši tendencija išryškėjo ir vertinant kitų rūšių kompetencijas.

It was noticed that differences of opinions of good learners and poor learners are most significant: students give either the highest or the lowest values assessing competences developed in the special education study programme. Middle level learners most often assess competences indifferently.

Conclusions and Generalisation

Having assessed abilities and competences developed in the special education study programme with regard to *The Description of the Teacher's Professional Competence*, it can be stated that abilities and competences named in the subjects of the special education study programme correspond to the majority of abilities and competences named in *The Description of the Teacher's Professional Competence*, but the research distinguished abilities that are not being developed or are poorly developed in the curriculum of the special education study programme. Besides, there were abilities in the descriptions of subjects of the special education study programme, which could not be attributed to groups of competencies indicated in *The Description of the Teacher's Professional Competence*. Therefore, these abilities were connected into the group of special competencies, the composition of which was not defined in *The Description of the Teacher's Professional Competence*. The structure of the group of special competences discloses uniqueness of the special education study programme. Besides, it was identified that several competences of the special education study programme are being developed more than others.

Having carried out the assessment of abilities and competences developed in the special education study programme in the aspect of students' opinion, it can be stated that students more positively assess general cultural and general pedagogical competences than special pedagogical competences.

Having analysed students' opinion and assessment by gender and academic achievement results, several generalisations can be made. Males assess that general, general cultural and professional competences are the ones that are being more developed in the study programme. General and special competencies are slightly higher assessed by females. In males' opinion, the special education study programme focuses more on general education subjects and study area foundations. In females' opinion, the study programme more emphasizes application of educational ideas and technologies, creation of educational environment, pupils' cognition, knowledge of didactic systems of special education and technologies.

The ratio of competence assessment and students' academic achievements disclosed that students who

Lyginant kokybinio ir kiekybinio tyrimo rezultatus pastebėta, kad nors specialiosios pedagogikos studijų programos turinyje bendrakultūrinė kompetencija ir mokinių motyvavimo bei paramos jiems kompetencija silpna, studentai, klausydami teorinių paskaitų, dalyvaudami praktiniuose užsiėmimuose, laboratoriniuose darbuose, jas atpažįsta ir mano, kad šių kompetencijų įgyja. Tačiau mokinių motyvavimo ir paramos jiems teikimo kompetencijos vertinimas susilaukė pakankamai prieštaringo studentų ir studenčių vertinimo.

Kaip stipriausia studijų programos dalykų aprašuose nurodyta dalyko turinio planavimo ir tobulinimo kompetencija, tačiau, studentų nuomone, būtent ši kompetencija prasčiausiai įvertinta. Kaip pakankamai stipri studijų programos turinyje nurodyta tiriamosios veiklos kompetencija, kuri, studentų manymu, įvertinta žemiau vidutinio lygmens.

Apibendrinant atliktų tyrimų rezultatus, pažymėtina, kad tarp Mokytojo profesijos kompetencijos aprašo ir specialiosios pedagogikos studijų programos kompetencijos egzistuoja slinktis. Viena vertus, ši slinktis rodo, kad specialiosios pedagogikos studijų programa tam tikras kompetencijas, ypač profesijos pagrindų, plėtoja daugiau, nei to reikalauja Mokytojo profesijos kompetencijos aprašas. Kita vertus, tai reiškia, kad specialiosios pedagogikos studijų programos kompetencijos ne visai atitinka Mokytojo profesijos kompetencijos apraše keliamus reikalavimus. Kurios kompetencijos labiau reikalingos specialiesiems pedagogams praktikoje? Ar tikrai specialiosios pedagogikos studijų programa turi būti koreguojama stengiantis ją papildyti stokojamomis Mokytojo profesijos kompetencijos apraše pateikiamomis kompetencijomis? Šie probleminiai klausimai galėtų inspiruoti naują tyrimą ir diskusiją.

Pažymėtina, kad lyginant studijų programos dalykų aprašuose įvardytas kompetencijas su įgyjamomis kompetencijomis, taip pat egzistuoja slinktis: tos kompetencijos, kurios dėstytojų požiūriu labiausiai plėtojamos studijų procese (dalyko turinio planavimo ir tobulinimo, tiriamosios veiklos), studentų manymu, vertinamos menkai; bendrakultūrinė kompetencija, mokinių motyvavimo ir paramos jiems teikimo kompetencija, kurios modulių aprašuose nurodytos kaip silpnos, studentų nuomone, vertinamos geriau nei vidutiniškai.

Galima konstatuoti, kad remiantis vien tik studentų nuomone arba dokumentų turinio analizės tyrimu galutinių išvadų apie studijų programos kokybę, ug-

are middle level learners are most indifferent to general and professional competences developed by the study programme. A similar tendency also showed up assessing other types of competences.

Comparing the results of the qualitative and quantitative research, it was noticed that although the general cultural competence and the competence of pupils' motivation and support for them were poorly expressed in the content of the special education study programme, students, listening to theoretical lectures and taking part in practical sessions, laboratory works, recognised them and thought that they acquired these competences. However, assessment of the competence of pupils' motivation and support for them was quite contradictory.

The competence of planning and improvement of the content of the subject in the descriptions of subjects of the study programme is mostly expressed but in students' opinion namely this competence was least assessed. The competence of research activities is sufficiently strongly expressed in the content of the study programme; in students' opinion, it is assessed less than the average level.

To sum up the results of the conducted research, it has to be stated that there is a slip between competences of *The Description of the Teacher's Professional Competence* and competences of the special education study programme. On one hand, this slip shows that the special education study programme focuses more on the development of certain competences, particularly of foundations of the profession than required in *The Description of the Teacher's Professional Competence*. On the other hand, it means that competences of the special education study programme do not quite correspond to the requirements raised in *The Description of the Teacher's Professional Competence*. Which competences are more necessary for special educators in practice? Is there really a need of correcting the special education study programme, trying to supplement it by missing competences given in *The Description of the Teacher's Professional Competence*? These problematic questions could inspire a new research and discussion.

Comparing competences named in the descriptions of subjects of the study programme with students' opinion about acquired competences, it has to be stated that there exists a slip: such competences which in teachers' opinion are mostly developed in the study process (of planning and improvement of the content of the subject, of research activities), in students' opinion are poorly assessed; the general cultural competence, the competence of pupils' motivation and support for them, which in the descriptions of modules are poorly expressed, in students' opinion are assessed higher than the average level.

It can be stated that no final conclusions about quality of the study programme and developed competences

domas kompetencijas daryti nederėtų. Tik Mokytojo profesijos kompetencijos aprašo kompetencijų, studijų programos dalykų aprašuose pateikiamų kompetencijų ir, studentų nuomone, įgyjamų kompetencijų lyginamoji analizė gali atskleisti realią studijų programos turinio būklę, studijų programos kuratoriams, dėstytojams ir studentams pateikti vertingų išvalgų, kaip tobulinti studijų proceso kokybę, dalykų aprašus bei kokias profesines kompetencijas būtina įgyti.

should be made solely on the basis of the survey of students' opinion or content analysis of documents. Only comparative analysis between competences in *The Description of the Teacher's Professional Competence*, competences given in descriptions of subjects of the study programme and students' opinion about acquired competencies can disclose the actual situation of the content of the study programme, provide valuable insights for tutors, teachers and students of the programme how to improve quality of the study process, descriptions of subjects and what professional competencies have to be acquired.

Literatūra • References

Alifanovienė, D., Ališauskienė, S., Ambrukaitis, J., Kepalaitė (2007). Specialiosios pedagogikos studijų programos vertinimas: studijuojančiųjų požiūris. *Specialusis ugdymas*, 2 (17), p.61–71.

Aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo nuostatos (2006). Vilnius: Studijų kokybės vertinimo centras. Prieiga per internetą: < http://www.vu.lt/site_files/SD/SK/ESG_ataskaita.pdf >, [žiūrėta 2010 m. kovo 16 d.].

Dėl Pedagogų rengimo reglamento patvirtinimo. 2010 m. sausio 8 d. Nr. V-54.

Galkutė, L. (2008). Kas lemia studijų kokybę? *Švietimo problemos analizė*, 8, p. 28.

Kučinskas, V., Kučinskienė, R. (2005). Studijų kokybės sistemos kūrimas ir valdymas. *Acta Paedagogica Vilnensia*, 14, p. 187–198.

Mokytojo profesijos kompetencijos aprašas. 2007 m. sausio 15 d. ĮSAK-54.

Pedagogų rengimo koncepcija (2004). Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2004 m. rugsėjo 16 d. ĮSAK-1441, (p.3–10). *Besimokančios visuomenės iššūkiai pedagogų rengimui*: tarptautinės konferencijos pedagogų rengimo pertvarkos pagrindiniai dokumentai ir jų projektai, 2006 m. lapkričio 2–3 d. Vilnius.

Pukelis, K., Savickienė, I. (2004). Studijų kokybės vertinimo sistemos: institucinis ir programų lygmuo. *Pedagogika*, 73, p.5–14.

Ruževičius, J. (2007). Studijų kokybės vadybos sistemos tyrimas. *Ekonomika*, 80, p. 51–69.

Saulėnienė, Žydzūnaitė, Katiliūtė (2006). Pedagogų rengimo standarto gairių projekto tyrimo ataskaita. Mokytojų kompetencijos centras.

Sirtautienė, D. (2006). Studijų universitete kokybės vertinimo aspektai: studentų požiūrio tyrimas. *Pedagogika*, 83, p. 117–121.

Svarbiausi Bolonijos proceso dokumentai. Bolonijos – Bergeno laikotarpis. (2005). LR švietimo ir mokslo ministerija.

Šerpatauskas, A. Vidinis studijų kokybės užtikrinimas vertintojų akimis. Prieiga per internetą: <www.smpf.lt/get.php?f.5060>, [žiūrėta 2010 m. gegužės 2 d.].

Žibėnienė, G. (2006). Studijų programų kokybės vertinimo koncepcija ir ją veikiančios veiksniai. *Acta Paedagogica Vilnensia*, 16, p.177–189.

DAIVA ALIFANOVIEŅĖ

Socialinių mokslų (edukologijos) daktarė,
Šiaulių universiteto Socialinės pedagogikos ir
psichologijos katedros docentė.
Moksliniai interesai: neįgaliųjų socialinis
ugdymas, socialinio darbo teoriniai modeliai ir
technologijos.

Doctor of Social Sciences,
Associate Professor of the Department of Social
Education and Psychology of the Faculty of Social
Welfare and Disability Studies, Šiauliai University.
Research interests: social education of the disabled,
theoretical models and technologies of social work.

Address: P. Višinskio Str. 25, LT-76351 Šiauliai, Lithuania
E-mail: daiva.alif@delfi.lt

ASTA VAITKEVIČIENĖ

Socialinių mokslų (edukologijos) daktarė,
Šiaulių universiteto Socialinės pedagogikos ir
psichologijos katedros docentė,
Lietuvos meno terapijos asociacijos tarybos
pirmininkės pavaduotoja.
Moksliniai interesai: meno psichologija, meno
terapija, socialinės pagalbos teikimo istorija.

Doctor of Social Sciences (Education),
Assoc. prof. of the Department of Social Pedagogy
and Psychology in Šiauliai University;
Deputy Chairman of the Board of the Lithuanian Art
Therapy Association.
Research interests: Art psychology, Art Therapy, His-
tory of Provision of Social Support.

Address: P. Višinskio Str. 25, LT-76351 Šiauliai, Lithuania
E-mail: menas885@gmail.com